

BMGK REFORMU

ALMANYA VE TÜRKiYE'NİN

KARŞILAŞTIRMALI POZİSYONLARI

M. ERKUT AYVAZ

SETA | ANALİZ

EYLÜL 2019 · SAYI 295

BMGK REFORMU

ALMANYA VE TÜRKİYE'NİN KARŞILAŞTIRMALI POZİSYONLARI

M. ERKUT AYVAZ

COPYRIGHT © 2019

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C. 20036 USA

Tel: 202 223 9885 | Faks: 202 223 6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
BM VE BMGK'NİN ARKA PLANI	9
BM ve BMGK'nin İşlevi	9
BMGK Reformuna Dair Taleplerin Gerekçeleri	10
Geçmişte Öne Çıkan BMGK Reform Girişimleri	12
ALMANYA VE BMGK REFORMU	15
Almanya'nın Son Yıllardaki BMGK Reform Çağrısı	15
Almanya'nın 2019-2020 BMGK Geçici Üyeliği ve Geçmişteki BMGK Üyeliği Üzerine	17
Almanya'nın BMGK Reformuna İlişkin Öne Çıkan Pozisyonu	19
Almanya'nın BMGK Daimi Üyeliğine Karşı Çıkanların Tezleri	22
TÜRKİYE VE BMGK REFORMU	23
Türkiye'nin BMGK Reformuna İlişkin Son Yıllardaki Söylemleri	23
Türkiye'nin BMGK Reformuna İlişkin Yapısal-Somut Önerileri ve Eylem Planı	24
SONUÇ	26

YAZAR HAKKINDA

M. Erkut Ayvaz

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011’de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014’te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Siyaset Bilimi master programında master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz Otto-Friedrich-Universität Bamberg’te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu analizde BMGK'ye yönelik reform çağrıları irdelenmekte, bu bağlamda Türkiye ve Almanya'nın pozisyonları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Türk dış politikasında öne çıkan “Dünya beşten büyüktür” söylemi önemli bir reform yanlısı yaklaşımı simgelemektedir. Son yıllarda bu söylemle irtibatlı olarak Türkiye kamuoyunda da daha yoğun bir şekilde gündeme gelen Birleşmiş Milletlerin (BM) en önemli organı konumundaki Güvenlik Konseyine (BMGK) yönelik reform çağrıları yaklaşık yirmi beş yıldır dünya kamuoyunda önemli bir yer tutmaktadır. 1945'te kurulan BM'nin başta küresel insani kriz ve sorunlara tam anlamıyla çözüm bulamayışı çeşitli öneri ve reform tekliflerini gündeme getirmiştir. Ancak BM'nin yapısı, meşruiyet sorunu ve işleyişine yönelik dile getirilen tüm reform girişimlerine rağmen statükodan yana tavır alan ülkelerce direnç gösterilmesi en nihayetinde beraberinde olumlu sonuçlar getirmemiştir.

Bu analizde başta BMGK'nin genel yapısı ve başarısızlıkla sonuçlanan önemli reform önerileri ele alındıktan sonra özellikle Almanya'nın son yıllardaki küresel etkinliği ve ekonomik gücüne paralel olarak artan BMGK daimi üyelik talebi irdelenmektedir. Bu bağlamda Almanya'nın taleplerinin ne ölçüde gerçekleşebilir olduğu ve buna karşın ne gibi küresel şerhlerin geçerli olduğu detaylandırılmaktadır. Daha sonra da yine son yıllarda bölgesel ve küresel anlamda önem kazanan Türkiye'nin BM ve BMGK nezdindeki reform çağrıları mercek altına alınmaktadır. Bu bağlamda Berlin ve Ankara'nın pozisyonları karşılaştırmalı olarak ele alınırken Almanya'nın talep ve beklentilerinin gerçekleşme ihtimalinin düşük olduğu üzerinde durulmaktadır.

GİRİŞ

Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının oluşturduğu tahribatın gelecekte bir daha yaşanmaması için öncelikle 1920’de kurulan ve uluslararası ilişkilerde istikrarı sağlamayı başaramayan Milletler Cemiyeti’nden sonra BM 1945’te elli bir ülke tarafından hayata geçirilmiştir. İki saldırgan ülke olarak kabul edilen Almanya ve Japonya’ya –bazı ülkelerin formalite ve fiilen BM’ye katılım şartı sebebiyle de olsa– 1945’te savaş açmış ülke sayısındaki düşük oran daha sonraki yıllarda sömürge güçlerinin dekonolonizasyon sürecine¹ girmeleriyle birlikte ikiye katlanmış ve günümüzde BM’ye üye ülke sayısı yüz doksan üçe yükselmiştir.

BM örgütü küresel barış ve güvenliğin tesisi üzerine idealize edilmiş bir perspektifle temellendirilmiştir. Örgüt bu doğrultuda kendi altyapısını oluşturan 111 maddeden müteşekkil bir BM Antlaşması’na (Charter of the United Nations) göre hareket etmektedir. Genel olarak BM’nin amaçlarına bakıldığında ise bunların uluslararası

barış ve güvenliğini sağlamak, uluslararası dostluk ilişkilerini geliştirmek, uluslararası sorunların çözümü için iş birliği ve insan haklarına saygıya katkı sağlamak ve ulusların eylemlerinde karşılıklı bir ahenk oluşturma hedefi taşıyan bir platform işlevi görmektedir. Bunun içinse BM tarafından Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı ve Genel Sekreterlik gibi BM organları hayata geçirilmiştir.²

Her ne kadar BM 1945 sonrası küresel bazda oluşturulan tüm örgütler arasında en güçlü ve hukuki bağlayıcılığı en etkin kurum olarak öne çıksa da bilhassa Soğuk Savaş sonrası 1990’larda oluşan –Ruanda, Bosna ve son olarak Suriye’deki– büyük insanlık felaketlerine önleyici ve somut çareler geliştirememiştir. Haliyle bu durum kurumun işleyişi açısından reform çağrılarını siyaset, medya ve sivil toplum nezdinde sürekli olarak gündeme getirmiştir.

Bu analizde öncelikle BM’nin ve BMGK’nin temel çerçevesine değinildikten sonra son yıllarda artan BMGK reform çağrılarına yönelik genel bir eğilime ve reform girişimlerine işaret edilmektedir. Bunun akabinde öncelikle yine son yıllarda istekli bir şekilde BMGK daimi üyeliği için gayretlerde bulunan Almanya’nın pozisyonu ve söylemleri yakından ele alınmaktadır. Daha sonra da analizin diğer önemli odağını teşkil eden Türkiye’nin BMGK reformuna dair yaklaşımı ve reform beklentisi irdelenmektedir.

Bu doğrultuda ayrıca BMGK reformunun kısa vadede hayata geçirilip geçirilemeyeceği sorusu ele alınırken bilhassa Almanya ve Türkiye’nin ciddi anlamdaki ayrışma noktalarına rağmen sınırlı sayıdaki bazı temel benzerliklerinin altı çizilmektedir. Buna rağmen uzun vadeli olası bir ortak reform hedefi kapsamında bir araya ge-

1. Richard Butler AC, “Reform of the United Nations Security Council”, *Penn State Journal of Law & International Affairs*, Cilt: 1, Sayı: 1, (2012), s. 23-39.

2. İlyas Kutlu, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde Reform Tartışmaları”, *Bilge Strateji*, Cilt: 10, Sayı: 19, (2018), s. 177-200.

linip gelinmemesi sorusu ise şimdilik cevaplanması güç bir projeksiyon olarak öne çıkmaktadır. Ancak Almanya'nın uzun vadede mevcut pozisyon ve beklentilerinde bir revizyona gitmesi ve daha rasyonel bir zeminde seyreden Türkiye'nin beklentilerine yaklaşması durumunda Türk-Alman ilişkilerinin de dinamik ve destekleyici yapısı üzerinden muhtemel ve yeni reform olasılıklarının oluşturulabileceğine işaret edilmektedir.

BM VE BMGK'NİN ARKA PLANI

BM ve BMGK'nin İşlevi

Küresel barış ve güvenliğin tesisini sağlamak amacıyla 1945 sonrası kabul edilen BM Antlaşması, BM Genel Kurulu ve BMGK'ye belli yetkiler tanıdımsa da konseyde alınacak ve bağlayıcılığı bulunan kararların bariz bir üstünlüğünden bahsetmek mümkündür. Buna göre yalnızca tavsiye niteliği taşıyan ve tüm üye ülkelerin bir nevi söz sahibi olduğu BM Genel Kurulundan çıkacak kararlara kıyasla küresel gündemin odağındaki temel aktör BMGK'dir. Böylelikle günümüzde toplamda on beş üyeden oluşan konseye BM Antlaşması tarafından uluslararası barış ve güvenliğin tesisine ilişkin somut bir sorumluluk yüklenmekle birlikte bunun gerçekleştirilmesi için uhdesine de bariz ayrıcalıklar eklenmiştir.

BMGK ilk kurulduğu günden bu yana bünyesinde bulundurduğu beş daimi üye ülkenin yanı sıra günümüzde ilaveten iki yıllık konsey üyeliğine seçilen on geçici üyeden müteşekkildir. Daha önceden altı ile sınırlı olan bu sayı 1965'teki kısmi reformla ona çıkarılmıştır. BMGK'nin daha etkili çalışabilmesi düşüncesiyle kendisine bağlı alt komiteler de oluşturulmuştur ki bunların bazıları daimi komiteler olarak faaliyet gösterirken bir kısmı da spesifik bir sorunu çözmek düşüncesiyle hayata geçirilmiş özel

komitelerdir. Bu özel komitelere “Eski Yugoslavya Uluslararası Suçlar Komitesi” veya “Ruanda Uluslararası Suçlar Komitesi” örnek verilebilir.³

BM Anlaşması'ndaki dünya barışı ve güvenliğini koruma sorumluluğunu uhdesinde taşıyan BMGK sürekli şekilde çalışmakta ve böylelikle yılda bir kez olağan olarak toplanan BM Genel Kurulundan somut olarak ayrıışmaktadır. Konseyin beş daimi üyesinin yanı sıra on geçici üyeden oluşmasının temel nedeni de daha etkin ve dinamik hareket etme hedefiyle ilişkilendirilmektedir. Ancak doğal olarak reform çağrılarının odağını teşkil eden BMGK yapısına ilişkin eleştiriler ve özellikle burada yer alan beş daimi üyenin tartışmasız imtiyazlı konumunu sorunsallaştıran yaklaşımlar mevcuttur.

Günümüzde ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa'dan oluşan beş daimi üyeye ilaveten geçici üyeliklerin dağılımı coğrafi bir kaideye göre şekillendirilmektedir. Buna göre Afrika bölgesinden üç, Asya'dan iki, Doğu Avrupa'dan bir, Latin Amerika ve Batı Avrupa'dan da ikişer geçici üye ülkesi iki yıllık bir süre için önce kendi bölgesel grupları daha sonra da BM Genel Kurulunca seçilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin de Batı Avrupa ve “diğerleri” grubunda –örneğin İsrail, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerle birlikte– coğrafi bir kaide gözetilmeksizin yer aldığını belirtmek gerekmektedir.⁴

BMGK'nin işleyişi ise idari ve karar alma hususlarında on beş üyenin dokuz evet oyuna bağlı olarak kurgulanmıştır. Ancak diğer ve daha hassas olarak tanımlanabilecek küresel meselelerde beş daimi üyenin tamamının evet oyuyla birlikte yine toplamda dokuz evet oyunun kullanılması gerekmektedir. Diğer yandan beş daimi

3. Fikret Birdişi, “Birleşmiş Milletlerin (BM) Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 11, (2010), s. 172-182.

4. Zeliha Sağlam, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi için Reform Talepleri”, *İNSAMER Analiz*, Sayı: 2, (Mart 2014), s. 3.

üye ülkeler dahil olmak üzere BMGK üyelerinin çekimser oy tercihinde bulunabilmeleri de mümkündür. Örneğin bir daimi üye çekimser oy kullanmış ve buna rağmen dokuz “evet”li bir oy oranına ulaşılmışsa da yeterli oyun bulunması sebebiyle ilgili BMGK kararının alınması mümkündür.⁵ Ancak bu durum veto hakkına sahip olan beş daimi üye ülkenin gerektiğinde on dört “evet” oyuna karşı bir “hayır” ile olası bir kararı engelleme gücüne sahip olduğu gerçeğini de unutturmamalıdır. Bu bağlamda bir kez daha altı çizilmesi gereken husus BM Antlaşması’nın 25. maddesi uyarınca tüm BM üye ülkelerinin BMGK’de alınacak olan kararlara uyma zorunluluklarıdır. Belirtilmesi gereken bir diğer husus da herhangi bir BMGK daimi üyesinin bir kararı veto etmesi durumunda ise ilgili kararın kabul edilmemesiyle sonuçlanmasıdır.

BM Antlaşması’nın 27. maddesinin 3. fıkrasında açıkça bir veto yetkisinden bahsedilmese de bunun “zımni” olarak anlaşmada yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır.⁶ Diğer yandan veto yetkisinin muğlaklığı konusundan doğan bazı fikir ayrılıkları 1950’lerin sonlarına kadar sürmüş ve ilgili dönemde başvurulmuş “ikili veto uygulaması” beş daimi üyenin vardığı mutabakat sonucu 1959 itibarıyla gündemden düşmüştür.⁷

Ancak şu bir gerçektir ki veto yetkisinin bir imtiyaz olarak değerlendirilmesi ve bu fiili yetkiden aktif olarak yarar sağlanamasa da yetkinin varlığı dahi bir tehdit unsuru olarak kullanılmakta ve algılanmaktadır. Böylelikle veto edilmemesi düşüncesiyle olası BMGK kararlarının beş daimi ülkenin arzuladığı şekle dönüştürülmesi bile veto gücünü gözler önüne sermektedir.

BMGK Reformuna Dair Taleplerin Gereklere

Günümüzde BM’nin kuruluş yıllarında geçerli olan şartların mevcut küresel denklemler geçince geçerli olmadığı ve BMGK’deki temsiliyetin güncel gerçeklerle uyumsuzluğundan yola çıkılmaktadır. Buradan hareketle bilhassa Soğuk Savaş’ın sona ermesinden itibaren BM’nin genel anlamda bir reforma tabi tutulması gerektiği talepleri dile getirilmektedir. Bu bağlamda BM’ye bağlı IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlara yönelik reform çağrılarının yapılmasının yanı sıra özellikle son yirmi beş yıldır reform çağrılarının yoğunlaştığı BM organı haliyle BMGK’dır. BM’nin üye ülkeleri, genel sekreterleri ve resmi ya da gayriresmi bir şekilde oluşturulan çalışma gruplarının ortaya koyduğu (aşağıda bunlardan öne çıkanlara değinilecek olan) reform önerilerine rağmen somut bir yol katedildiğini söylemek de mümkün değildir.

BMGK’deki reform talepleri ağırlıklı olarak iki husus etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkelerinin konseyde bariz bir şekilde temsiliyet konusunda dışlandıkları gerçeğidir. Dolayısıyla BMGK’nin gündemini ABD ve Avrupalı devletlerin domine ettiği ileri sürülmektedir.⁸ Bir diğeri de geçmişte “düşman devletler” olarak tanımlanan –ve en nihayetinde BM’nin kuruluşundaki temel motivasyon olarak da kabul edilen– Almanya ve Japonya’nın günümüzde istikrarlı demokrasilere dönüşmeleri ve ABD’nin yanı sıra BM’ye en büyük mali katkıyı sağladıkları hususudur.⁹ Örneğin 2013-2015 bütçesine bakıldığında ABD’nin tüm BM bütçesinin yüzde 22’sini, Japonya’nın ve Almanya’nın da yüzde 10,8 ve yüzde 7,1 ile en büyük rakamları oluşturdukları gerçeği söz ko-

5. Emine Akçadağ Alagöz, “BM Güvenlik Konseyi’nde Reform Tartışmaları”, *İGÜ SBÜİ E-Bülteni*, No: 7, (Kasım 2017), s. 2.

6. Kutlu, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde Reform Tartışmaları”, s. 177-200.

7. Kutlu, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde Reform Tartışmaları”, s. 186.

8. Egbert Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, (Springer, Berlin: 2015), s. 226.

9. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227.

nusudur.¹⁰ Dolayısıyla bu ekonomik gücün bir şekilde BMGK nezdinde dikkate alınması gerektiği söylemleri yoğunlaşmaktadır.

Her ne kadar gelişmekte olan ülkelere BMGK nezdinde katılım ve karar alma süreçlerinde daha iyi bir temsiliyette ısrar edilmekte ve örgütün giderek büyük devletlerin egemen olduğu bir yapıya evrildiği gerçeğine işaret edilse de başta ABD ve konseyin diğer daimi üyeleri daha fazla ülkenin dahil olması durumunda karar alma süreçlerinin karmaşıklaşacağını düşünmektedir. Böylelikle daha şeffaf ve hızlı bir karar alma sürecinin –ki bugün bile bunun ne kadar geçerli olduğu şüpheli olsa da– sorunlu bir aşamaya evrileceği savunulmaktadır. Dolayısıyla BMGK'ye ilişkin daimi üye olma ihtimali ve şartına ilişkin reform çağrıları, çalışma yöntemindeki yenilik arayışı ve veto imtiyazı meselesine dair yeni bir uygulama beklentisi gibi öne çıkan reform konuları¹¹ gündeme gelmektedir.

Bu sebeple BMGK'nin beş daimi üye ülkesine tanınan veto yetkisine yönelik itirazlar en önemli eleştiri olarak öne çıkmaktadır. Bir nevi üye ülkelerin fiilen eşitlik ilkesini askıya alan bu durum tarihi bir perspektifle değerlendirildiğinde meşru ve anlaşılır görünmektedir. Bu yaklaşıma göre İkinci Dünya Savaşı'ndan muzaffer olarak çıkan belli ülkelerin diğer ülkelere kıyasla imtiyazlı ve ayrıcalıklı bir pozisyonu –hukuki ve fiili olarak– kabul ettirmeleri olağan olarak görülmektedir. Buna karşılık ise kısaca 1945'teki küresel gerçeklerin bugün geçerli olmadığı ileri sürülerek özellikle Fransa ve İngiltere'nin ayrıcalıklı pozisyonları sorunlaştırılmaktadır.¹² Afrika, Latin Amerika ve Asya ülkelerinin temsiliyet bağlamındaki dik-

kate değer eleştirilerinin yanı sıra dünya nüfusunun dörtte birini teşkil eden İslam dünyasının BMGK daimi üye ülkeleri arasında fiilen göz ardı edildiği gerçeğinin de dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda dünya Müslümanlarının çoğunlukta oldukları hiçbir devletin BMGK'nin veto ayrıcalığına sahip ülkeler arasında yer almayışı dahi küresel sistemin İslam dünyasına yönelik süregelen dışlayıcı yaklaşımının da bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Demokratik ilkeler ve eşitliğin göz ardı edilmesi bilhassa Müslüman devletlere yönelik yaklaşımlarda belirginleşmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren BM'nin genel anlamda bir reforma tabi tutulması gerektiği talepleri dile getirilmektedir.

Söz konusu eleştirilere ilaveten mevcut BMGK daimi üyelerinin küresel çıkar ve beklentilerden ziyade kendi ülkelerinin ulusal çıkarlarını merkeze koyarak hareket ettikleri ve karar aşamasında veto yetkisini suistimal ettiklerine dair eleştiriler de zikredilmektedir. Zira oy tercihlerini gerekçelendirme veya bu tercihlere yönelik hesap verilebilirlik mekanizmalarının dahi olmayışı bu yöndeki eleştirileri hukuki perspektiften de haklı çıkarabilmektedir.¹³

Bu hususlar göz önünde bulundurularak yapılan BMGK reformu çağrılarının gerçekleştirilmesi için öne çıkan genel şartlar şöyle özetlenebilir:

- Veto yetkisinin kaldırılması, BMGK daimi üyelerinin iki yapılı bir sistemle çalışması
- Veto yetkisine sahip olmayan yeni daimi BMGK üyelerinin eklenmesi

10. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227.

11. Siraj Shawa, "Reforming the UNSC", *Daily Times*, 2 Mayıs 2018.

12. Kutlu, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları", s. 183.

13. Kutlu, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları", s. 184; Berdal Aral, *Küresel Güvenlikten Küresel Tabaklıma BM Güvenlik Sistemi ve İslam Dünyası*, (Küre Yayınları, İstanbul: 2016), s. 29.

- Beş BMGK daimi üyesinden bir veya birkaçının daimi üye statüsünden çıkarılarak yeni daimi üyelerin eklenmesi
- Yeni daimi üyelerin BMGK'ye alınması (örneğin alternatif oylama teknikleri kurgulanarak Almanya, Japonya, Hindistan, Nijerya, Brezilya –ve hatta Türkiye– gibi ülkelerin olası yeni daimi üye olarak BMGK'ye kabul edilmesi, daimi üyeliklerin genel olarak yeniden dağıtılması¹⁴

Diğer yandan BMGK'de olası bir değişimden evvel önem arz eden bazı hususların da netleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin “Konseyde daimi üye sayısının artması gerçek anlamda daha etkili çalışmaya katkı sağlar mı?” veya “Barış ve güvenliğin tesisi önünde eskiye kıyasla daha karmaşık ve yavaş bir yapıya dönüşmesine neden olur mu?” soruları üzerinde durulmaktadır. “Sadece daimi üyelikler bağlamında gerçekleştirilecek bir reform ve daimi üye sayısını artırmak BMGK'nin meşruiyetini artırır mı?” sorusu da benzer bir çekinceyle gündeme gelmektedir. Neticite itibarıyla mevcut imtiyazları yeni BMGK daimi üye ülkelerini de kapsayacak şekilde korumak konseye ilişkin hesap verilebilirlik sorununu ortadan kaldırmayacaktır. Dolayısıyla bu gibi konulardaki karmaşıklık ve mevcut beş daimi ülkenin gerekli reform rızasına sıcak bakmayışları bu konudaki reel girişimleri zorlaştırmaktadır.¹⁵

Genel olarak ise katılım, temsiliyet ve hesap verilebilirlik konularındaki değişim beklentilerini öne çıkaran taleplere karşılık “verimlilik” hususunu öne sürerek köklü reform çağrılarına şerh koyan iki temel pozisyon karşı karşıya gelmektedir. Bu iki farklı temel yaklaşımınsa günümüz

konjonktüründe kapsamlı, yapısal ve sistematik bir reformu engellediği düşünülmektedir.¹⁶

Geçmişte Öne Çıkan BMGK Reform Girişimleri

Soğuk Savaş sonrası giderek çok kutuplu bir yapıya dönüşen bir dünyada BMGK ilk olarak Kuveyt'in Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak tarafından işgali sırasında aktif bir şekilde devreye sokulabilmiştir.¹⁷ Bu vesilenin ardından BM ve BMGK'nin de genel anlamda daha yoğun ve işlevsel bir şekilde değerlendirilmesi yönünde beklentiler gündeme gelmiştir. Bu yeni süreçte birlikte birçok ülke tarafından reform önerilerinin dillendirilmeye başlanması BMGK'nin genel yapısı ve çalışma şekline yönelik değişikliklerin gerçekleştirilebileceği umudunu pekiştirmiştir. Bu bağlamda BM üye ülkeleri ve hatta BM genel sekreterleri tarafından reform önerileri sürekli gündeme getirilmişse de bilhassa bazı üye ülkelerin tasarladığı BMGK reform önerileri öne çıkmıştır.

Özellikle son yirmi beş yıllık süreçte küresel anlamda yeni bölgesel güç merkezlerinin de şekillenmesine paralel olarak öne çıkan reform önerilerinden ilki 1993'te gündeme gelmiştir. Bu girişim BM Genel Kurulu nezdinde hayata geçirilen “open ended working group”¹⁸ adlı geniş katılımlı ve yüz kırk ülkeden fazla BM üye ülkesinin öneri ve fikirlerini paylaştığı bir platformdur. Ancak BMGK daimi üyelerinin burada ağırlıklı olarak statüko yanlısı ve bu bağlamda veto yetkisinden geri adım atacak bir yaklaşımı

14. Talha Köse, “Birleşmiş Milletler Kimi Temsil Eder?”, *Anlayış*, Sayı: 5, (Ekim 2003), www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=5&makaleid=3016, (Erişim tarihi: 4 Mayıs 2019).

15. Srinivas Mazumdar, “Will the UN Security Council Ever be Reformed?”, *Deutsche Welle*, 20 Ekim 2017.

16. “Reform und Perspektiven der Weltorganisation”, Bundeszentrale für Politische Bildung, 21 Temmuz 2011.

17. “UN Resolution 678 (1990)”, un.org, www.un.org/Depts/german/sr/sr_90/sr678-90.pdf, (Erişim tarihi: 4 Mayıs 2019).

18. Genelde tam adı yazılmasa da “open ended working group” olarak bilinen ve tam adı şu şekilde olan çalışma grubu: “Open ended working group on the question of equitable representation on and increase in the membership of the Security Council and other matters related to the Security Council.”

benimsemeyişleri geride bırakılan üç-dört yıllık süreç akabinde de somut sonuçlar getirmemiştir.

Bu ilk girişimin ardından Malezyalı diplomat İsmail Razali'nin ortaya koyduğu bir reform önerisi (Razali Plan) Mart 1997'de gündeme gelmiştir. Buna göre BMGK daimi üye sayısının artırılması tasarlanırken yeni üyelere veto hakkı verilmemesi öngörülmektedir. Bu öneri de uzun bir süre boyunca karşılık bulmamış ancak 2003'te dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın girişimleriyle "High-Level Panel" platformu vasıtasıyla yeniden gündeme gelmiştir. Annan önderliğinde on beş üye ülkenin (beş daimi üyenin yanı sıra Almanya, Japonya, Hindistan, Brezilya, Pakistan, Avustralya, Norveç, Tayland, Uruguay, Tanzanya ve Gana'nın) bir araya geldiği platform ortak bir öneride mutabık kalamamış fakat 2004'teki kapsamlı raporunda iki modele işaret etmiştir.¹⁹

Buna göre A modelinde BMGK daimi üye sayısının –Afrika ve Asya'dan ikişer, Avrupa ve Latin Amerika'dan da birer üye olmak üzere– altı ülke ile artırılmasının yanı sıra ilaveten de üç daimi olmayan BMGK üyeliğinde artış sağlanması önerilmiştir.²⁰

B modeli olarak adlandırılan ikinci opsiyonda ise yarı-daimi olarak Afrika, Asya, Avrupa ve Latin Amerika'dan ikişer üyeliklerin yer aldığı sekiz yeni üyeli bir model gündeme getirilmiştir. Bu modele göre sekiz "yarı-daimi üye"nin süresi dört + dört yıl olarak sınırlandırılırken Afrika için BMGK'de ilaveten bir geçici üyelik kontenjanının oluşturulması da önerilmiştir.

A modelinin oluşmasında domine eden ülkelerin daimi üye sayısının artırılmasına mu-

halefet eden ve büyük ölçüde bizzat daimi üyelerin etkisi olduğu anlaşılmaktadır. B modelini savunanlarsa A modelini savunanların isteklerini göz ardı etmekten ziyade daimi üyelik hassasiyetlerini dikkate alan bir konsepti yansıtmaktadır.²¹ 2004'teki bu iki model önerisi etrafında bazı BM ülkelerinin bir araya gelmesiyle üç reform önerisi taslağı şekillenmiştir.

G4 Grubu

İlk olarak 1990'ların ortasından itibaren Soğuk Savaş sonrası yeni küresel denklemin de etkisiyle daha fazla öne çıkmaya başlayan ve güçlü ekonomileri sebebiyle dünyada dikkate alınan Almanya ve Japonya BMGK'ye yönelik reform çağrılarını ve bilhassa daimi üyelik talepleriyle gündeme gelmiştir. Buna ilaveten Hindistan ve Brezilya gibi gelişmekte olan ülkelerin de 2000'den itibaren Japonya ve Almanya yanında yer almaları "G4 ülkeleri" (G4 nations) grubunun Eylül 2004'te şekillenmesine neden olmuştur.²² Nitekim bu dört ülke tarafından Temmuz 2005'te BMGK'ye yönelik bir reform önerisinde bulunulmuştur. Geçmiş yıllarda gündeme gelen Razali önerisi gibi G4 grubunun önerisi de A modelini referans olarak altı yeni BMGK daimi üyeliklerin oluşturulmasını teklif etmiş ama bu altı yeni daimi üyenin veto yetkisinin olmamasını savunmuştur. Ayrıca geçici BMGK üye ülke sayısının da dört üyeyle (Latin Amerika, Asya, Afrika ve Batı Avrupa'dan birer üye olmak üzere) artırılması teklif edilmiştir. Öneriye göre BMGK'de üye sayısı yirmi beşe çıkarılmak istenmiştir. İlgili dört ülkenin yanı sıra yirmi üç BM üye ülkeden de destek gören taslak BM Genel Kurulunun 59. toplantısında üçte ikilik çoğunluğa erişilemediği için kabul

19. "A More Secure World: Our Shared Responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change", un.org, www.un.org/ar/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf, (Erişim tarihi: 4 Mayıs 2019).

20. Lydia Swart, "Timeline Security Council Reform 1992-November 2015", Center for UN Reform, www.centerforunreform.org/sites/default/files/Timeline%20November%202015%20final.pdf, (Erişim tarihi: 12 Mayıs 2019).

21. Kutlu, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları", s. 193.

22. Kutlu, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları", s. 190-191.

görmemiştir.²³ Ancak grubun elli ülke tarafından desteklenmesi sebebiyle bu öneri 2005'te en çok desteklenen tasarı olarak bilinmektedir. Daha sonraki yıllar yine gündeme gelen G4 girişiminin –zaman zaman G3 formatında da olsa–²⁴ 2012'de “Afrika grubu” ve “L69” grubunun da desteğini aldığı var sayılmaktadır.

Mutabakat için Birleşme Grubu (UfC)

Kofi Annan önderliğindeki girişimin sonucunda ortaya çıkan A ve B modelleri doğrultusunda oluşan bir diğer öneri de “Mutabakat için Birleşme” grubunun (Uniting for Consensus, UfC, “Coffee-Club”) önerisidir ki G4 grubunun önerisine “rakip” olarak değerlendirilmiştir.²⁵ İtalya'nın önderlik ettiği bu grupta Türkiye, İspanya, Meksika, Pakistan, Güney Kore, Arjantin, Kanada, Malta, San Marino, Kosta Rika ve Kolombiya gibi toplamda on devlet yer almış²⁶ ancak ilaveten yirmi olası ülkenin de destek vermesi ihtimali üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda bilhassa İtalya'nın mevcut daimi üyeler Fransa ve İngiltere'ye ilaveten Almanya'nın da BMGK daimi üye ülkesi olmasına karşı çıkması ve Pakistan'ın da benzer bir isteksizliği Hindistan'a yönelik benimsemesi yalnızca geçici üyeliklerdeki sayının artırılması önerisinin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Buna göre BMGK toplam üye sayısının yalnızca on yeni geçici üyeyle birlikte yirmi beşe yükselmesi önerilmiştir. Grubun temel reform düşünceleri BMGK üyeliğinin bir rotasyon modeli etrafında yeniden kurgulanması ve uzun vadede yarı daimi üyeliklerin de eklene-

bileceği fikrine odaklanmaktadır.²⁷ Ayrıca geçici üyelerin bölgesel bazda yeni bir dağılıma tabi tutulabilecekleri üzerinde de durulmaktadır. İlgili öneride daimi üyelerin veto yetkisi de eşitsiz olarak eleştirildikten sonra –G4 önerisinden farklı olarak– kaldırılması ve karar alma sisteminde çoğunluk esasının getirilmesi savunulmaktadır.

Ancak G4 önerisi gibi UfC grubunun önerisi de BM Genel Kurulunda gerekli üçte ikilik desteği yakalayamamıştır. UfC 90'lardan bu yana bilhassa G4 çevrelerinde ve bu grup ülkelerinin yayınlarında “oyunbozan” olarak adlandırılırken bu grubun talepleri ve sunulan modelin diğer reform çabalarından çok daha zayıf olduğu ve 2005'teki reform girişimleri sırasında sadece on iki BM ülkesinden destek gördüğü ileri sürülmektedir.²⁸

Afrika Grubu

Öne çıkan bir diğer öneri de bölgesel grup olarak en büyük ikinci oluşumu teşkil eden Afrika ülkelerinin ortaya koyduğu reform önerisidir. A modelini referans alan elli üç Afrika ülkesinin önerisi BMGK daimi üye ülke sayısını on bire, geçici üye ülke sayısını da on beşe yükseltme ve toplam BMGK üye sayısını yirmi altıya çıkarma taraftarıdır. Ancak öneride önemli bir ayrıntı olan husus ise tüm daimi üye ülkelerinin veto konusunda eşit hakka sahip olmaları talebidir. Böylelikle beş daimi üyeye ilaveten veto hakkına sahip altı daimi üyenin eklenmesi hedeflenirken ittifakın kendi içerisinde de tam anlamıyla birlik sağlayamadığı bilinmektedir. Afrika grubunda öne çıkan ve reform çağrılarında başat aktör olarak kabul edilen ülkeler Güney Afrika ve Nijerya iken diğerleri ise reform konusunda en nihayetinde pek istekli olmayan ülkelerdir.²⁹

23. “Reform und Perspektiven der Weltorganisation”.

24. Eva Mareike Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, *Vereinte Nationen*, Sayı: 5, (2013), s. 202-208.

25. “Reform des UN-Sicherheitsrates: Italien Bringt Gegenentwurf ein”, n-tv, 9 Temmuz 2005.

26. Jonas von Freiesleben, “Reform of the Security Council”, *Governing & Managing at the UN: Security Council Reform from 1945 to September 2013*, (Center for UN Reform Education, New York: 2013), s. 1-22.

27. Alagöz, “BM Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları”, s. 3.

28. Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, s. 202-208.

29. Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, s. 204.

Bu üç öneri özelinde bakıldığında günün sonunda hiçbir öneri Genel Kurulda oylanması için gerekli olan üçte ikilik çoğunluğu elde edememiş ve başarısız olmuştur. Bu bağlamda Almanya'nın da desteklediği G4 grubu önerisinin başarısızlıkla sonuçlanması bir hayal kırıklığına neden olmuştur. Dönemin BM Almanya Daimi Temsilcisi Günter Pleuger'ın yeni bir reform taslağına ilişkin "Görüşmelere fiilen sıfırdan başlamamız gerekir" sözleri önemli bir açıklama olarak kayıtlara geçmiş³⁰ ancak daha sonraki yıllarda başta Almanya'nın zaman zaman yine gündeme getirmeye gayret ettiği girişimler genel kabul görmemiştir.

Öne çıkan bu üç öneri haricinde Kosta Rika, Ürdün, Lihtenştayn, Singapur ve İsviçre'nin içerisinde bulunduğu S-5 (Small Five) adlı bir diğer grup BMGK, BM Genel Kurulu ve Ekonomik ve Sosyal Komite arasında daha fazla şeffaflık ve koordinasyon yanlısı bir tavır almıştır. Bunun yanı sıra veto konusunda da bazı değişiklikler üzerinde çalışılmıştır.³¹ Yine benzer bir oluşum L69 olarak adlandırılan, Hindistan ve Japonya önderliğinde kırk üye ülkenin temsil edildiği bir reform ittifakı olarak öne çıkmıştır. L69'un genel talebi BMGK üyeliğinin toplamda yirmi beşe çıkarılması ve veto hakkına sahip daimi üye sayısına altı yeni daimi üyenin eklenmesi olarak özetlenebilmektedir. Bununla birlikte yine dört geçici üyeliğin BMGK'ye dahil edilmesi ve bir geçici üyeliğin de ada ülkelerine verilmesi öngörülmüştür. L69 ittifakı kendi açıklamasına göre seksen ülke ve G4 ülkeleri tarafından desteklenmektedir. Buna ilaveten de tahmini on Afrika ülkesinden de destek alındığı ileri sürülmektedir.³²

30. "UNO-Gipfel zum 60. Jahrestag mit Angezogener Handbremse", AG Friedensforschung, www.ag-friedensforschung.de/themen/UN-Reform/koetter.html, (Erişim tarihi: 4 Mayıs 2019).

31. Sağlam, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi için Reform Talepleri", s. 5-6.

32. Schmitt, "Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats", s. 204.

Tüm bu öne çıkan reform girişimleri neticesinde müzakereler 2008-2009 sürecinde daha enformel bir yapıya kavuşturulma düşüncesiyle "Intergovernmental Negotiations" (IGN) adlı bir platforma dönüştürülmüştür.³³ Afganistan'ın BM Büyükelçisi Zahir Tanin'in gayretleriyle tüm grupların kesişme noktaları üzerinde uzlaşma arayışları olarak da tanımlanabilecek bu girişim ağırlıklı olarak beş temel husus olan "BMGK üyelik kategorileri (daimi, geçici veya üçüncü bir kategori)", "veto yetkisi meselesi", "bölgesel temsiliyet", "genişletilmiş bir BMGK'nin üye sayısı ve çalışma yöntemleri" ve "BMGK'nin BM Genel Kurulu ile ilişkileri" kategorilerine yoğunlaşmayı kararlaştırmıştır.³⁴ Bu kuruldaki farklı pozisyonlar ve çeşitli ülkelerin beklentilerinin bir forumda dile getirilmesi bugüne kadar sürdürülmektedir.³⁵

ALMANYA VE BMGK REFORMU

Almanya'nın Son Yıllardaki BMGK Reform Çağrısı

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte 1990'larda BMGK'ye ilişkin reform çağrılarını daha sık bir şekilde hem iç hem de dış kamuoyunda gündeme taşıyan Almanya ilk olarak 1993'te bir BMGK daimi üyelik talebini gündeme getirmiş,³⁶ bu durum 1998'de göreve gelen yeni koalisyon hükümetiyle de sürdürülmüştür. Özellikle 2000'le-

33. "Intergovernmental Negotiations (IGN)", Center for UN Reform Education, <http://centerforunreform.org/cgi-sys/suspendedpage.cgi?q=IGNreform>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019); Schmitt, "Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats", s. 203.

34. "Reform und Perspektiven der Weltorganisation".

35. "Intergovernmental Negotiations on the Question of Equitable Representation and Increase in the Membership of the Security Council and Related Matters", un.org, 29 Ocak 2019, www.un.org/pga/73/2019/01/29/intergovernmental-negotiations-on-the-question-of-equitable-representation-on-and-increase-in-the-membership-of-the-security-council-and-related-matters, (Erişim tarihi: 4 Mayıs 2019).

36. Bkz. UN Doc. A/48/264, undocs.org, <https://undocs.org/A/48/264>, (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2019).

rin ortalarından itibaren (önceki bölümlerde de işaret edildiği üzere) G4 ülkeleri bağlamında reform isteği dile getirilmiştir. Almanya'nın özellikle ekonomik gücü ve küresel anlamda BM'ye yaptığı mali katkılarına işaret ederek BMGK'de daimi bir statü talebinde bulunması bilhassa Donald Trump'ın ABD başkanı seçildiği Kasım 2016'dan itibaren ikili ilişkilerde yaşanan gerginlikler sebebiyle de dikkat çekmiştir.

Almanya ilk olarak 1993'te bir BMGK daimi üyelik talebini gündeme getirmiş, bu durum 1998'de göreve gelen yeni koalisyon hükümetiyle de sürdürülmüştür.

Aslında bu trendin 1998-2005 arasında Almanya Sosyal Demokrat Partisi-Yeşiller koalisyon hükümeti dönemiyle ivme kazanmasıyla birlikte daha sonra göreve gelen Şansölye Merkel liderliğindeki Hristiyan Demokrat Birliği (CDU)-Sosyal Demokrat Partisi (SPD) (2005-2009), CDU/CSU-Liberaller (FDP) (2009-2013), CDU/CSU-SPD (2009-2013) ve yine son olarak CDU/CSU-SPD koalisyon hükümetleri dönemlerinde de bir devamlılık teşkil ettiği söylenebilir. Dolayısıyla BMGK'ye yönelik özellikle iki büyük Alman partisinin daimi üyelik yanlısı pozisyonları olduğunu ve haliyle bu yaklaşımın geçmişte hükümette yer almış CDU/CSU, SPD, FDP ve Yeşiller'den oluşan beş partinin de Almanya için –bilhassa 2002'ye kadar partiler içerisindeki görüş ayrılıklarına rağmen–³⁷ günümüzde genel itibarıyla bir daimi üyelik talebi olduğu söylenebilir.³⁸ Böylelikle bu durumun bir devlet politikasına dönüştüğünü ifade etmek de mümkündür.

37. Lisette Andreae, *Reform in Warteschleife. ein Deutscher Sitz im UN-Sicherheitsrat*, (Oldenbourg, Münih: 2002), s. 87-114.

38. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227.

Almanya'nın küresel hedefleri bağlamında dikkat çeken ve G4 grubu olarak 2004'ten itibaren gündeme gelen bu minvalde ilgili dört ülkenin genel yaklaşımından ilginç bir şekilde ayrışan bir söylemsel çıkışa dönemin Almanya Şansölyesi (SPD'li) Gerhard Schröder'in sözleri vesile olmuştur. Buna göre Schröder Almanya'nın da olası bir daimi BMGK üyesi olarak –G4'ün böyle bir somut talebi olmamasına karşın– veto yetkisine sahip olması gerektiğini dile getirmiştir. Bu durum ise diğer üç ülkeden biri olan Japonya tarafından da başta şaşkınlıkla karşılanmış ancak benzer bir perspektifle desteklenmiştir.³⁹ Diğer taraftan on bir yılın ardından bilhassa 2015 itibarıyla 2005'ten halihazırda günümüze kadar Şansölyelik görevini yürüten –2000-2018 arasında CDU genel başkanı da olan– Angela Merkel ve hükümetlerinin açık bir şekilde veto yetkisinde ısrar etmemelerine rağmen genel olarak BMGK nezdinde ciddi bir reform talebinde bulduklarına şahit olunmuştur. Örneğin 2015'te Şansölye Merkel “Sorunları çözmek için yeni bir çalışma yöntemine ihtiyaç duymaktayız. Bu, BMGK reformunu gerekli kılmaktadır. Dünyadaki reel gücü günümüzdeki duruma göre daha iyi yansıtan bir reform” diyerek söz konusu hedefe ulaşmak için “yeni müttefikler bulmak zorunda olduklarını” dahi belirtmiştir. Bununla birlikte beş daimi BMGK üyesine yönelik ciddi bir pozisyon belirtisinde bulunmuştur. Brezilyalı, Hindistanlı ve Japonlu mevkidaşlarıyla bir araya geldiği 2015'teki toplantıda ayrıca küresel anlamdaki mevcut duruma ilişkin memnuniyetsizliğin sadece söz konusu dört (G4) ülkeyle sınırlandırılmayacağını da altına çizen Merkel BMGK'nin çalışma yönteminin değiştirilmesi ve başka ülkelerin de görüşlerini dikkate alarak 21. yüzyıl şartlarına adapte edilmesi gerektiğini

39. “UN Security Council: Schroeder Demands German Veto Power”, Spiegel Online, 9 Aralık 2004.

vurgulamıştır.⁴⁰ (Aşağıdaki bölümlerde daha da belirginleşeceği üzere) Almanya'nın genel olarak beklentisinin en nihayetinde BM'nin ana yapısında düzenlenmesi gereken kapsamlı bir reformdan ziyade şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi hususlara yoğunlaşılması ve böylelikle daha mikro tavizlerin kabul ettirilmesidir.

Merkel'in soyut yaklaşımlarının ardından G4 kapsamında 2017'de yeniden güçlü bir söylem benimsenmiş ve ING sürecinde müzakerelerle öne çıkan Almanya'da dönemin G4 dışişleri bakanlarıyla bir araya gelen Alman Dışişleri Bakanı (SPD'li) Gabriel'in de "BMGK'nin mevcut yapısı değişmiş olan küresel realiteyi yansıtmamaktadır" sözleriyle işaret ettiği bu konudaki tutumunu sürdürmüştür.⁴¹

Mart 2018'de güçlükle kurulabilen yeni "büyük koalisyon hükümeti" nezdinde de sürdürülen bu pozisyon örneğinin Merkel'in mevcut hükümetinde yer alan SPD'li Dışişleri Bakanı Heiko Maas tarafından da dile getirilmiştir. Maas BMGK'nin 1945'ten bu yana neredeyse hiç değişmediğini ancak dünya nüfusunun üç katına, BM üye sayısının da neredeyse dört katına çıktığını işaret etmiştir.⁴² Böylelikle BMGK'deki daimi üye sayısının artırılması gerektiğini de belirten bakan Japonya, Brezilya ve Hindistan ile birlikte Almanya'nın daimi üyelik alabilmek için çabaladığını yineleyerek BM'deki çoğu ülkenin de bunu desteklediğini ileri sürebilmiştir.⁴³

Bu doğrultuda reform konusunda gerçek müzakerelerin başlaması gerektiğini savunan Almanya diğer yandan 2018'de verdiği diplomatik uğraşlar neticesinde⁴⁴ 2019-2020 arası için yeni-

den BMGK geçici üyesi olmaya hak kazanmış ve Nisan 2019'da konseyin başkanlığını bir aylık süre için Fransa'dan devralmıştır.

Esasen Almanya BMGK geçici üyeliğine ilişkin geçmişte de –hem Batı hem de Doğu Almanya devletleri olarak– ciddi tecrübe kazanmıştır. Bir önceki BMGK geçici üyeliğini 2011-2012 arasında yürüten Almanya özellikle Libya kriziyle ilgili Batı devletlerinden ayrışan ve eleştirileri de beraberinde getiren tutumu sebebiyle gündeme gelmiş,⁴⁵ bazı çevrelerin bundan dolayı uzun vadeli BMGK daimi üyelik hedeflerini de son derece olumsuz etkilediğini ileri sürmesine neden olmuştur. Buna rağmen 2011-2012 geçici üyelik süresince Almanya'nın Libya kararı haricinde Afganistan, iklim değişikliği, çatışma bölgelerinde çocukların korunması vb. konularda önemli ve başarılı gayretler sarf ettiği belirtilmektedir.⁴⁶

Almanya'nın 2019-2020 BMGK Geçici Üyeliği ve Geçmişteki BMGK Üyeliği Üzerine

BMGK'de reform çağrısı yapan ve spesifik olarak öne çıkan çoğu ülke gibi Almanya da zaman zaman konseyin geçici daimi üye ülkeleri arasında yer almış ve burada konseye başkanlık dahi yapmıştır. Son olarak 2017'de dönemin SPD'li Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier ile ivme kazanan ve daha sonra 2018 itibarıyla SPD'li Dışişleri Bakanı Heiko Maas'ın da benzer gayretleri sonucunda Almanya 2019-2020 dönemi için BMGK geçici üyesi olma hakkını kazanmış ve böylelikle tarihinde yedinci kez bu konseye seçilmiştir.⁴⁷ Burada bu hedefin yalnızca SPD'li siyasilerin çabalarına indirgenemeyeceğini, gerek koalisyon hükümeti

40. Andreas Rinke, "Germany's Merkel Says U.N. Security Council Must be Reformed", Reuters, 26 Eylül 2015.

41. "G4 Pocht auf UN-Reform", Deutsche Welle, 20 Eylül 2017.

42. "Heiko Maas Fordert Reform des UN-Sicherheitsrats", *Die Zeit*, 28 Eylül 2018.

43. "Almanya'dan BM Güvenlik Konseyi'nde Reform Çağrısı", Deutsche Welle Türkçe, 27 Aralık 2018.

44. M. Erkut Ayvaz, "Germany's Candidacy for the UN Security Council", *The New Turkey*, 9 Ocak 2019.

45. Richard Gowan, "Germany and the Security Council: Neither too Strong nor too Weak", *Vereinte Nationen*, Cilt: 61, Sayı: 1, (2013), s. 3-8.

46. Gowan, "Germany and the Security Council: Neither too Strong nor too Weak", s. 6.

47. "Der UN-Sicherheitsrat", MDR.de, www.mdr.de/nachrichten/politik/ausland/hintergrund-un-sicherheitsrat-100.html#sprung3, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

nezdinde gerekse genel anlamdaki bir devlet politikasının tezahürü olduğunu belirtmek gerekmektedir. Her ne kadar İsrail ve İsrail yanlısı medya tarafından Berlin yönetiminin bu istekli tutumu sorunsallaştırılmış⁴⁸ ve Almanya'nın "dost ülke İsrail" lehine geri çekilmesi gerektiği çağrılarında bulunulmuşsa da Almanya bu somut hedefinden vazgeçmeyerek diplomatik/lobi çalışmalarını sürdürmüştür. Sonuç itibarıyla Haziran 2018'de gerçekleşen BM Genel Kurulu oylamasında 193 BM üyesi ülkenin 184'ünün oyuyla Almanya yedinci kez BMGK geçici üyeliğine seçilmiştir.⁴⁹ Almanya'nın diplomasi geleneğine bakıldığında ise –uzun vadeli BMGK reform hedeflerinin yanı sıra– sekiz yıllık bir ritimle yeniden BMGK geçici üyesi olma hedefi olduğu ve bu hedef doğrultusunda hareket ettiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda Almanya'nın (birleşik Almanya olarak dördüncü ve totalde ise) yedinci kez BMGK geçici üyeliğine seçilmesini önemli bir başarı silsilesi olarak da değerlendirmek mümkündür. Kaldı ki her iki Almanya'nın 1945'te –bir nevi Alman yayılcılık tehlikesine karşı– kurulan BM'ye ancak 1973'te üye olabilmesine rağmen bugüne kadar yedi kez BMGK'ye seçilmiş olması bu başarıyı daha da belirgin kılmaktadır.

Almanya'nın 2019-2020 dönemi için bir kez daha BMGK'ye geçici üye olarak seçilmesi kamuoyunun da yeniden daimi üyelik konusunu –geçici bir sürelik de olsa– gündeme getirmesine ve medyada ele alınmasına vesile olunmuştur. Ancak bu çerçevede daha çok Almanya'nın neden daimi üye olamayacağı üzerinde realist bir perspektifle duranların öne çıktığı söylenebilir.⁵⁰

Almanya'nın iki yıllık süre için planladığı BMGK hedefleri temelde küresel krizleri önle-

mek adına oldukça pozitif hedefleri çağrıştıran dört ana konu etrafında şekillenmektedir. Bunlar "barış", "adalet", "inovasyon" ve "iş birliği" olarak tanımlanmakta ancak genel olarak bu alt-konular⁵¹ Almanya'nın ABD Başkanı Trump'ın aksine çok taraflı (*multilateral*) devletler arası ilişkilerden yana olduğuna dair vurgusunun gölgesinde kalmaktadır. Bu doğrultuda özellikle mevcut konjonktürde BM sistemine daha fazla güven duyulması gerektiği ve dünyanın da buna ihtiyaç duyduğu söylemi üzerinde duran Alman dışişleri bakanı⁵² ABD'nin hoyrat politika yaklaşımını eleştirmektedir. Söz konusu dört ana hususun yanı sıra Almanya'nın silahsızlanma, kriz dönüşümü (*crisis transformation*), kriz önleme, insani yardım, iklim sorunları, güvenlik ve sağlık politikaları gibi birçok konuda yol katedilmesi için çaba sarf edeceği de vurgulanmaktadır.

Küresel ve AB bağlamında ciddi bir ekonomik güç olduğu kabul edilen Almanya dış politika söylemleri çerçevesinde de bu "özelliğini" sıklıkla öne çıkarmakta ve –bilhassa BMGK daimi üyelik talepleri doğrultusunda– bir meşrulaştırıcı araç olarak değerlendirmektedir.⁵³ Bu bağlamda BM'nin 2018-2019 bütçesine yüzde 6,4'lük bir katkı sağladığını sürekli öne çıkaran Almanya bu rakamın yaklaşık 5,4 milyar dolara tekabül ettiğini ve ABD (yüzde 22), Japonya (yüzde 9,7) ve Çin'den (yüzde 7,9) sonra dördüncü sırada yer aldığını vurgulamaktadır.⁵⁴

51. "Germany: Member of the United Nations Security Council in 2019-20", Permanent Mission of the Fed. Rep. of Germany to the UN, <https://new-york-un.diplo.de/un-en/news-corner/-/2173534>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

52. Friedel Taube, "UN-Sicherheitsrat: Deutschland Hat Viel Vor", Deutsche Welle, 1 Ocak 2019.

53. "Germany Takes up a Seat on the United Nations Security Council", Federal Government, www.bundesregierung.de/breg-en/chancellor/germany-takes-up-a-seat-on-the-united-nations-security-council-1565002, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

54. "Außenminister Maas zu Beginn der Mitgliedschaft Deutschlands im VN-Sicherheitsrat", Auswärtiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-vn-sicherheitsrat/2174106, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

48. Benny Avni, "Germany's Shameless Power Play against Israel", *New York Post*, 19 Mart 2018.

49. Werner Kolhoff, "Warum Sich Deutschland Nicht Wegducken Kann", *Saarbrücker Zeitung*, 2 Ocak 2019.

50. "Mitglied auf Zeit: Warum Bekommt Deutschland Keinen Standigen Sitz im UN-Sicherheitsrat?", *stern.de*, 2 Ocak 2019.

1 Ocak 2019 itibarıyla BMGK geçici üyeliğine seçilen Almanya aynı zamanda Nisan 2019 içerisinde Fransa'dan devraldığı bir aylık BMGK geçici başkanlığını da üstlenmiştir.⁵⁵ Burada Fransa detayının özellikle Almanya tarafından yine benzer bir saik ve yaklaşımla Avrupa ortaklığı/sinerjisi üzerinden söylemselleştirilmesi alışılmış bir durum olsa da dikkate değerdir. Almanya'nın bir BMGK daimi üyesi ve meşru bir nükleer güç olan Fransa ile ittifak içerisinde olduğu söylemini öne çıkarması ABD ile yaşanan gerginlikler⁵⁶ bağlamında değerlendirilirken ileriye dönük BMGK daimi üyelik ve aktif dış politika hedefleriyle de irtibatlıdır.⁵⁷ Bununla birlikte 2 Nisan'da Alman ve Fransız dışişleri bakanlarının açıkladıkları üzere "Alliance of Multilateralism" adlı "Çok Yanlılık İttifakı"nı da Eylül 2019'da BM Genel Kurulunda hayata geçirmeleri ve böylelikle ABD'nin son yıllardaki tutumuna karşı yeni bir birliktelik hamlesini ortaya koymaları beklenmektedir.⁵⁸ Son olarak bu ittifaka –G4 grubu üyesi olan– Japonya ve Kanada'nın da katılacağı kamuoyuna yansımış,⁵⁹ bir BMGK daimi üyesi olan Fransa ve bir BMGK daimi üyelik hedefi olan Almanya'nın bu iş birliği dikkate değer olarak değerlendirilmiştir.⁶⁰

55. "Deutscher Vorsitz im UN-Sicherheitsrat: Heiko Maas in New York", Auswärtiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/internationale-organisationen/uno/vorsitz-sicherheitsrat/2205074, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

56. Kemal İnat, "Almanya-ABD Güvenlik Ortaklığı Çatırıyor mu?", Anadolu Ajansı, 17 Nisan 2019.

57. M. Erkut Ayvaz, "Germany's Twofold Ambition: Spend Less, Be More Powerful", The New Turkey, 11 Nisan 2019.

58. "France, Germany Seek to Boost Multilateralism", France 24, 2 Nisan 2019.

59. "Kanada, Almanya ve Fransa'nın Koalisyonuna Katılıyor", haberler.com, 16 Nisan 2019, <https://www.haberler.com/kanada-almanya-ve-fransa-nin-koalisyonuna-11954861-haberi>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

60. "The Recent Multilateralism of France and Germany", Center for UN Reform Education, www.centerforunreform.org/?q=node/839, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2019).

Almanya'nın BMGK Reformuna İlişkin Öne Çıkan Pozisyonu

Almanya federal hükümetlerinin G4 grubu bağlamında dile getirdiği ve BMGK daimi üyeliğine yönelik temel argümanları ise iki temel noktada yoğunlaşmaktadır. Esasen Alman karar alıcıları da bilhassa 2005'teki G4 girişiminin bile başarıyla neticelenmemesi sonrasında kısa vadede –ki küresel çapta ve büyük güçlerin siyasi pozisyonlarında bir değişiklik olmadığı müddetçe– BMGK daimi üyeliğinin mümkün olmadığını bilincindedir. Buna rağmen konunun sürekli ve belli vesilelerle gündemde tutulması stratejisi üzerinde durulmaktadır. Aslında stratejinin ütöpik olduğu ve hiçbir getirisinin olmayacağı kabul edilerek verilen gayretlerin örneğin UfC hedeflerine yakın ve daha rasyonel beklentilere kanalize edilmesi Almanya'nın sonuç alma ihtimalini de artıracaktır. Buna rağmen Almanya şimdilik bu konudaki ısrarını sürdürmektedir.

Sonucu şimdiden belli olan bu stratejiye rağmen son yıllarda AB'nin de BMGK'de temsil edilmesi tezi üzerinde durulduğu Alman akademik çevrelerinde gözlenmekte ve benzer ütöpik beklentilere zemin hazırlanmaktadır. Her ne kadar böyle bir AB beklentisi geçmiş yıllarda Alman hükümeti tarafından desteklenmişse de 1998'de SPD-Yeşiller koalisyon hükümeti döneminde Almanya'nın tek bir ülke olarak BMGK daimi üyesi olması gerektiği tezi lehine bu yaklaşım terk edilmiştir.⁶¹ Buna rağmen hem bazı –öne çıkmayan– siyasi hem de akademik çevrelerde realist olmayan, Almanya'nın BMGK üyeliği yerine AB bağlamındaki bir BMGK üyeliği ihtimali üzerinde de durulmaktadır. Ancak BM Anlaşması'nın AB, NATO, İslam İşbirliği Teşkilatı vb. diğer küresel örgütlenmeleri değil ulus devletleri BM/BMGK üyesi olarak dikkate alması, bu ütöpik

61. Jan Scheffler, "Möglichkeiten und Grenzen eines Standigen Europäischen Sitzes im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen", *Sicherheit und Frieden (S+F)*, Cilt: 24, Sayı: 2, (2006), s. 85-91.

beklentiye dair hukuki sorunu da gözler önüne sermektedir.⁶² Olası bir yasal değişikliğin dahi sadece AB için değiştirilmesi ihtimalinin de sonu görülmeyen sorunlara gebe olacağı tahmin edilmektedir.⁶³ Aynı şekilde halihazırda iki AB üyesi ülkenin (İngiltere ve Fransa'nın) 1945'ten bu yana BMGK daimi üyesi olması ve bu iki ülkenin yanı sıra üçüncü bir daimi üye olarak kolektif AB'nin –veya Almanya'nın– dahil edilmesi kabul görmemekte aksine diğer güçler tarafından başta ABD olmak üzere⁶⁴ AB lehine aşırı denge-siz bir dağılım olması gerekçesiyle eleştirilmektedir. Ancak İngiltere ve Fransa'nın da ne AB ne de Almanya lehine imtiyazlı pozisyonlarından feragat etmeyecekleri⁶⁵ ve mevcut konumlarını bir “ulusal temsil” olarak değerlendirdikleri gerçeği⁶⁶ meseleyi temelden zorlaştırmaktadır.

Genel olarak Almanya'nın BMGK daimi üyeliğini destekleyen tez ve söylemleri bilhassa AB bağlamında Almanya'nın Fransa ve İngiltere'ye yönelik de baskı uyguladığı “kolektif bir AB dış ve güvenlik politikası” beklentisinden uzaklaşacağı ve bu iki ülkeyi bu konuyla ilgili “meşgul etmeyeceği” üzerinedir.⁶⁷ Bu sebeple Fransa ve İngiltere'nin geçmişte Almanya'nın daimi üyelik talebine sıcak bakmamalarına rağmen artık Berlin yönetiminin daimi üyeliğini dahi destekleme kararı aldıkları ve böylelikle pozisyonlarını revize ettikleri ileri sürülmektedir.⁶⁸ Bu doğrultuda Almanya'nın olası bir BMGK daimi üyeliğinin

AB'nin dış ve güvenlik politikalarının da BM'ye entegrasyonu açısından önemli bir katkı sunacağı –bazı çevrelerin AB'yi dikkate alarak hareket edilmesi gerektiğine vurgu yaparak münferit bir Alman daimi üyeliğine karşı çıkmasına rağmen–⁶⁹ savunulmaktadır.

Diğer yandan Almanya'nın dahil edildiği olası bir BMGK genişlemesi taleplerine işaret edenler Almanya'nın veto yetkisinde de agresif bir şekilde ısrarcı olmadığını vurgulamaktadır.⁷⁰ Her ne kadar bu tarz söylemler aşırı “güç yoğunlaşması” eleştirilerini bertaraf etme düşüncesinden kaynaklansa da buna rağmen 2004'te Şansölye Gerhard Schröder'in BMGK daimi üyesi bir Almanya'nın veto yetkisine de sahip olması gerektiğini dile getirmesi zihinleri karıştırmıştır. Böylelikle veto konusunda uzun vadede Almanya'nın taleplerinde değişikliklerin oluşabileceği sorusu da akla gelmektedir. Her ne kadar mevcut durumdaki bir veto yetkisi feragatinin –G4 önerisinde de yer aldığı üzere– ancak on beş yıl sonra gerçekleşecek olan bir zirvede ele alınması gerektiği belirtilse de bu konunun olası bir daimi üyelik sonrasının hemen akabinde yeniden gündeme gelmeyeceği garantisinin olmadığı da açıktır. Benzer bir husus beş daimi BMGK üyesinin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (NPT) gereğince nükleer silah bulundurma yetkisi⁷¹ bağlamında da gündeme gelebilecektir. Her ne kadar hayata geçirildiğinde BMGK daimi üyeliğiyle ilgili beş ülkenin nükleer silahlara sahip meşru güç statüsü arasında bir bağlantı ilk olarak amaçlanmamışsa da bu durum günümüzde hala geçerliliğini koruyan gözden kaçmayacak bir gerçektir.⁷² Dolayısıyla bu konuda da –başta Almanya veya Japonya tarafından olmak

62. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227-228.

63. Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, s. 206.

64. Bkz. Wolfgang Ischinger, *Welt in Gefahr: Deutschland und Europa in Unsicheren Zeiten*, (Econ Verlag, Berlin: 2018), s. 201-232.

65. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 229.

66. Scheffler, “Möglichkeiten und Grenzen eines Ständigen Europäischen Sitzes im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen”, s. 87.

67. Scheffler, “Möglichkeiten und Grenzen eines Ständigen Europäischen Sitzes im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen”, s. 88.

68. Andreae, *Reform in Warteschleife. ein Deutscher Sitz im UN-Sicherheitsrat*, s. 200-205.

69. Constanze Stelzenmüller, “Wie einen Kropf: So Dringend Brauch die Welt einen Ständigen Deutschen Sitz im UN-Sicherheitsrat”, *Die Zeit*, 22 Temmuz 2004.

70. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227.

71. M. Erkut Ayvaz, “The World is Bigger than 5 and the Non-Proliferation of Nuclear Weapons”, *Daily Sabah*, 1 Ekim 2014.

72. Butler, “Reform of the United Nations Security Council”, s. 23-39.

üzere– revizyon taleplerinde bulunabilmesi olası bir daimi üyelik sonrasında ihtimaller dahilindedir. Haliyle kabul görmeyeceği ihtimalini de bilhassa bu sebeple ilintili olarak yine güçlendirmektedir.

Genel olarak Almanya hükümetleri ve önde gelen siyasi partiler tarafından dile getirilen tezler Almanya'nın dış politikadaki uzlaşmacı pozisyonuna işaret etmekte ve daimi üyeliğe bu şekilde de bir meşruiyet zemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda başta BM olmak üzere küresel örgütlere Almanya'nın yaptığı mali katkıların özellikle altının çizilmesi Berlin yönetiminin en önemli argümanlarından birini teşkil etmektedir. Bu bağlamda BM Anlaşması'nın da BMGK üyesi olacak ülkelerin önemli katkıları sağlayan ülkeler arasından olması gerektiğine işaret etmesi Almanya'nın tercih ettiği bir söylemdir. Ancak ekonomi ve demokratik sivil siyaset açısından küresel anlamda ciddi bir ağırlığı olduğu kabul edilen Almanya'nın⁷³ küresel beklentileri karşılayacak askeri ve güvenlik politikaları açısından domine edici bir konumda olmaması ve kısa vadede de bu aşamaya erişecek iradeye sahip dahi olmaması bu bağlamda olası bir BMGK daimi üyeliğiyle ve bu konseyin imtiyazları vasıtasıyla da bir nevi dengelenmek istenmektedir.⁷⁴ Almanya'nın askeri harcamalarını artırmasının –ekonomik gücü baz alındığında– mümkün olmasına rağmen bu hususta son derece isteksiz olması BMGK daimi üyelik imtiyazlarını daha cazip hale getirmektedir. Diğer taraftan Almanya'nın örneğin NATO şemsiyesi sayesinde askeri harcamalarını neredeyse yarı yarıya bir seviyede sabit tutması⁷⁵ olası bir daimi üyelik durumunda da bu “şemsiye”den yararlanma isteği olarak algılanabilme ve haliyle yine başta ABD

tarafından şiddetle karşı çıkılma potansiyeli taşımaktadır.

“Sorumluluğun arttığı” söylemine başvurulması ve üzerinde durulan diğer hususlar Almanya'nın diplomatik anlamda başta İran nükleer anlaşması veya Ukrayna krizi gibi konularda da daha aktif rol aldığı gerçeğine işaret edilmesidir. Almanya pasaportunun küresel gücü ve değerine, ülkenin ekonomik başarısına, spor, liberal yaşam tarzı ve kültürel hususlarda dünya çapında bir cazibe merkezi olduğuna da yine bu bağlamda işaret edilmektedir.

Almanya'nın ileri sürdüğü önemli bir argüman da BMGK'de bir reform gerçekleşmediği takdirde karar alma süreçlerinin farklı platformlara taşınabileceği tehlikesidir.

Almanya tarafından ileri sürülen bir diğer önemli argüman ise BMGK'de bir reformun gerçekleşmemesi durumunda karar alma süreçlerinin farklı platformlara taşınabileceği tehlikesidir. Bunu hiçbir ülkenin istemeyeceği ileri sürülmekte ve öncelikli olarak BMGK daimi üyesi olmak ve bu üyeliği vasıtasıyla BM'deki kapsamlı bir reforma da destek vermek istediği vurgulanmaktadır.⁷⁶

Diğer yandan Almanya'nın “büyük küresel güçler” arasında –yeniden– yer alabilecek olması bazı “çekinceleri” da beraberinde getirmektedir. Bu sebeptendir ki Almanya'nın tek başına bir BMGK talebinde bulunmasından ziyade –benzer ancak tam anlamıyla da aynı tecrübeleri paylaşmamakta olan– Japonya, Hindistan ve Brezilya ile ortak hareket etme eğiliminde olmasını geçmiş dönük diğer ülkelerde Berlin yönetimine yönelik mevcut olan korku, çekince ve risklerin

73. Amy Davidson Sorkin, “Angela Merkel, the Most Powerful Woman in a World of Unstable Men”, *New Yorker*, 22 Eylül 2017.

74. Sağlam, “Birleşmiş Milleler Güvenlik Konseyi için Reform Talepleri”, s. 6.

75. “Germany's Low Defence Spending Weakens NATO”, *Financial Times*, 21 Nisan 2019.

76. “Reform des Sicherheitsrats - Fragen und Antworten”, Auswärtiges Amt, 3 Ocak 2019, www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/internationale-organisationen/uno/05-reform-des-sicherheitsrats-faq/205670, (Erişim tarihi: 6 Mayıs 2019).

de önünü kesme düşüncesi olarak değerlendirilmek mümkündür. Dolayısıyla 1945 sonrası işgal güçlerinin gölgesinde ve özellikle Transatlantik iş birliğinin etkisiyle şekillenen güncel Alman kimliğini ve tarihini dikkate alarak bu tür yaklaşımları analiz etmek gerekmektedir.

Almanya'nın BMGK Daimi Üyelikine Karşı Çıkanların Tezleri

Almanya'nın daimi bir BMGK üyeliğine karşı çıkanlar veya bunun mümkün olmayacağını ifade edenler ağırlıklı olarak mevcut beş daimi üyenin (i) veto yetkilerini bırakmak istemeyeceklerini, (ii) böyle bir yetkinin yeni daimi üyelere de verilmesini savunmayacaklarını ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra daimi üyelik için G4 ülkeleri haricindeki ülkeler arasında da bir rekabetin bulunduğu örneğin Pakistan, İtalya, Endonezya ve Arjantin'in olası bir oylamada karşı çıkma eğiliminde oldukları ileri sürülmektedir.⁷⁷ Haliyle geçmiş ve günümüzdeki tüm öneri çeşitliliğine değinmeksizin saptanması mümkün görünen genel husus mevcut daimi üyelerin de dahil olduğu birçok ülkenin temelde BMGK üye sayısında bir genişleme yanlısı olduğudur. Ancak her ülkenin farklı sayılarda arzuladığı BMGK genişlemesine ilaveten konsey üyelerinin farklı yetkilerle donatılmasını savunanlar da çeşitlilik arz etmektedir. Haliyle bu durum olası bir reformu ve özellikle BMGK daimi üye sayısındaki artış ihtimalini zorlaştırmaktadır.

Almanya'da özellikle akademik çevrelerin çekinceleri ise –önde gelen ve geçmişte hükümetlerde görev almış tüm siyasi partilerin BMGK üyesi olunması yanlısı tutumuna rağmen– Berlin yönetiminin BMGK'ye dahil olması, böylelikle güç kapasitesini artırması ve bunu da küresel as-

keri politikalarına yansıtma potansiyeliyle ilgilidir. Buradaki temel kaygı ise Alman askerleri ve hatta sivil vatandaşlarının da doğrudan dışsal şiddetin hedefi haline gelebilme riskidir.⁷⁸ Bu sebeple Almanya'nın BMGK daimi üyeliğine yönelik girişimlere ağırlık vermek yerine son yıllarda bilhassa olumlu gelişmeler yaşanan Barışı Destekleme ve Koruma Operasyonları konusunda daha fazla aktif destek vermesi önerilmektedir.⁷⁹

ABD'nin geçmişte fiilen kabul etmediği ve bu bağlamda özellikle 2005'te hem G4 grubu üyesi Japonya'yı hem de bu ülkeye karşı alenen bir tehdit aracı olarak görülen Çin'i safına çekebilmesi⁸⁰ “başarılı” diplomasi ve lobi çalışmaları yürütmesi olarak yorumlanmıştır.⁸¹ Reform girişiminin en zirvede olduğu 2005'te ABD'nin BM daimi temsilcisi olan John Bolton'un Mart 2018'den bu yana ABD Başkanı Trump'ın ulusal güvenlik danışmanı olması⁸² da önemli ipuçları vermektedir. Kaldı ki Bush yönetimi sırasındaki diplomatik kuralları dahi göz ardı eden reform karşıtlığına sonrasında göreve gelen Başkan Obama döneminde de kısmen şahit olunmuştur.⁸³ Dolayısıyla bugün dahi Almanya'nın bir BMGK daimi üyelik girişimini başta ABD ve daimi ülkelerin tüm söylemsel desteklerine rağmen en nihayetinde kabul etmeyeceği realist bir perspektiften ele alınmalı ve daha olası arayışların içine girilmelidir. Günümüzde Almanya uluslararası barış ve istikrarın korunmasına nasıl daha fazla

77. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 227.

79. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 226, 239-240.

80. John Bolton, *Surrender is Not an Option. Defending America at the United Nations and Abroad*, (Threshold Editions, New York: 2007), s. 252ff. – Eva Mareike Schmitt, s. 207'den alıntı.

81. Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, s. 207.

82. “John Bolton: Trump's New National Security Advisor”, TRT World, 23 Mart 2018.

83. Schmitt, “Neuere Entwicklungen bei der Reform des UN-Sicherheitsrats”, s. 208.

77. Jahn, *German Domestic and Foreign Policy: Political Issues Under Debate - Vol. 2*, s. 229.

etki edebileceğini ele almaktadır. Ancak yine de Almanya'nın uluslararası barış ve istikrarın korunmasında uluslararası toplumun elindeki en önemli araçlarına vereceği destek diğer daimi üye ülkelerinin potansiyeli ve etki gücünün altında kalacaktır.

TÜRKİYE VE BMGK REFORMU

Türkiye'nin BMGK Reformuna İlişkin Son Yıllardaki Söylemleri

Geçtiğimiz yıllarda BMGK reformu kapsamında Türkiye tarafından dile getirilen ağırlıklı söylem şüphesiz Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Dünya beşten büyüktür" çağrısı olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu söylemi hem yurt içinde hem de uluslararası platformlarda özellikle de bu sözlerin asıl muhatabı olan BM Genel Kurulunda defalarca vurgulamıştır. Söylemin temelinde uzun vadeli bir projeksiyondan bahsetmek mümkündür.

Türkiye'nin bu söylemiyle tek bir ülke olarak öne çıkmadığını zira başta Almanya olmak üzere birçok ülkenin günümüz küresel denkleminde BMGK nezdinde adil bir şekilde temsil edilmediğini farklı ve dolaylı olarak dile getirdiği bilinmektedir. Ancak Türkiye'nin güçlü tarihsel hafızası BM kurucu üyelerinden biri olması gerçeği ve ülke dinamiklerini de yansıtan net bir söylemle bunu dünya kamuoyunun gündemine taşıdığı altını çizmek gerekmektedir.

Türkiye'nin reform çağrısı yapan ülkelerle benzeşen bazı argümanlarına bakıldığında ise ilk olarak dikkat çeken husus uluslararası denklemin 1945'ten bu yana değiştiği ve dönemin güçlerinin (savaşta muzaffer çıkanların) bugün aynı güç ve konuma sahip olmadıklarının tespitidir. Yine benzer şekilde daimi üyelerin sahip olduğu veto yetkisinin de dönemin kritik şartlarına uygun olmasına rağmen günümüz dünya gerçekleri ve

talepleri karşısında bu imtiyazın adaletsizliğe yol açtığı da en öne çıkan argümanlar arasında yer almaktadır.⁸⁴ BMGK'ye yönelik yapılan eleştirilerin temelinde ise değişen küresel sisteme uyum sağlayamadığı ve gözle görülür bir değişime tabi tutulmadığı ifade edilmektedir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan özellikle bu argümanları Eylül 2016'da BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmasında "Güvenlik Konseyini, temsil niteliği güçlendirilmiş, daha demokratik, adil, şeffaf ve etkin kılacak kapsamlı bir reform üzerinde mümkün olan en geniş uzlaşmayı sağlamalıyız" sözleriyle ifade etmiştir.⁸⁵ Türkiye tarafından benzer talepler Kasım 2018'de BMGK kapsamında düzenlenen "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi" başlıklı toplantıda da konseye yönelik "daha geçişken, demokratik, temsilci ve sorumlu bir organ olacak şekilde reforme etmeliyiz" sözleriyle tekrarlanmıştır.⁸⁶ Yine BM kapsamında yakın geçmişte yapılan son çağrıda Cumhurbaşkanı Erdoğan BM'nin kuruluşunun 73. yıl dönümü dolayısıyla yayımladığı mesajda BMGK'ye yönelik reform ihtiyacının artık ertelenmemesi gerektiğini belirtmiş ve Ruanda, Bosna Hersek ve Kosova'da yaşanan acılar ile Suriye'de sekiz yıldır devam eden iç savaşa değinerek konseyin bu bağlamdaki sorumluluklarını yerine getiremediğini vurgulamıştır.⁸⁷ Genel bir tarihsel perspektiften bakıldığında Türkiye'nin BMGK reformuna ilişkin taleplerinin son on beş yıldır daha yoğun gündeme getirilmeye başlandığı ve Dışişleri Bakanlığı

84. "Dünya 5'ten Büyüktür Diye Formüle Ettiğimiz Çağrımızın Temelinde Adalet Talebi Vardır", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 12 Ekim 2018, www.tccb.gov.tr/haberler/410/99078/-dunya-5-ten-buyuktur-diye-formule-ettigimiz-cagrimizin-temelinde-adalet-talebi-vardir-, (Erişim tarihi: 8 Mayıs 2019).

85. "Erdoğan'dan 'FETÖ'yle Mücadele ve BM'de Reform Çağrısı", BBC Türkçe, 20 Eylül 2016.

86. "Türkiye'den BMGK'de Reform Çağrısı", Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2018.

87. "Birleşmiş Milletler'in Kuruluşunun 73. Yıl Dönümü", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 24 Ekim 2018, www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/99353/birlesmis-milletler-in-kurulusunun-73-yil-donumu-, (Erişim tarihi: 8 Mayıs 2019).

tarafından bir dış politika hedefi olarak belirlendiği gözlenmektedir.

1951-52, 1954-55, 1961-62 ve son olarak 2009-2010 arasında BMGK geçici üyeliği görevini yürüten Türkiye özellikle AK Parti iktidarları dönemindeki daha aktif bir dış politika perspektifiyle birlikte artan bir sorumluluk bilincine sahip bir anlayış içerisinde hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda 2012'de BM zorunlu bütçesine yalnızca yüzde 0,62 ile katkı sağlayan Türkiye 2013'te yüzde 1,32 oranına ulaşarak BM'ye en fazla katkıda bulunan ülkeler arasında 25. sıradan 16. sıraya yükselmiştir.⁸⁸ Dolayısıyla Türkiye'nin ekonomik büyüme ve kalkınma alanındaki gelişmelere paralel olarak BM nezdinde de daha öne çıkan bir aktör haline dönüştüğünü söylemek mümkündür. Bu husus bilhassa önceki bölümlerde de üzerinde durulan ve BMGK daimi üyeliğini ekonomik güçleriyle ilişkilendiren Almanya ve Japonya örnekleri bağlamında da dikkate alınması gereken önemli bir faktördür.

BMGK'nin reform edilmesi söylemi özellikle 2012 itibarıyla artmaya başlamıştır. Örneğin o dönemin cumhurbaşkanının bu konudaki açıklaması şöyledir:

Türkiye olarak, BM Güvenlik Konseyi ve Bretton Woods kurumları başta olmak üzere siyasete ve ekonomiye yön veren örgütlerin kapsamlı bir reforma tabi tutularak daha kapsayıcı ve adil bir hale getirilmesini arzu ediyoruz. Bu noktada söylemlerimiz kadar bizzat eylemlerimizin de yol gösterici olacağını düşünüyorum.⁸⁹

Dönemin dışişleri bakanının da 2012 BM Genel Kurul temasları sırasında üzerinde en çok durduğu konulardan biri BM'nin reformu olmuştur. Örneğin BM'nin Filistin ve Kıbrıs konusunda yetersiz kaldığına dikkat çekilerek eski

BMGK düzeninin günümüz şartlarına yanıtlar bulamadığı belirtilmiştir.

(Daha önce de belirtildiği üzere) Türkiye 2009-2010 arasında başarılı bir BMGK geçici üyelik görevi sürdürmüş hatta 2015-2016 dönemi için de aday olduğunu açıklamıştır. Bu doğrultuda Türkiye 2012'de aktif dış politikasının tezahürü olarak BM barışı koruma misyonları ve dünya barışına katkıda bulunan birtakım gayretlerde bulunmuş, küresel sorunlara dikkat çekerek çözüm arayışlarına etkin şekilde dahil olmuştur.

İlgili dönemde başta önde gelen pek çok Türk entelektüel ve akademisyen olmak üzere birçok isim özellikle medeniyetler ve kültür havzaları bağlamında bir Müslüman ülkenin de BMGK'de temsil edilmesinin elzem olduğunu ve bu aday ülkenin ise demokratik, toplumsal ve ekonomik gücünden mütevellit Türkiye olması gerektiğini savunmuştur.

Bu söylemlerden yola çıkıldığında öne çıkan husus AK Parti iktidarıyla birlikte önem kazanan, 2012'den itibaren artarak Türk dış politikasının önemli bir stratejik vizyonu haline gelen BMGK reformunun ne tür bir konsept ve eylem planını içermesidir. Bu bağlamda reform söylem ve beklentisinin ne tür bir plan ve stratejiye dayandığı sorusuyla Türkiye'nin BMGK reformuna ilişkin yapısal ve somut önerilerinin neler olduğu hususu önem arz etmektedir.

Türkiye'nin BMGK Reformuna İlişkin Yapısal-Somut Önerileri ve Eylem Planı

BMGK'nin mevcut yapısal ve temsil sorunları yanı sıra günümüz dünyasındaki krizlere (Libya, Suriye, Filistin, Rohingya vs.) ve yakın tarihte yaşanan insani krizlere ve soykırımlara (Bosna ve Ruanda) çözümler üretememiş olması birçok ülke tarafından sorgulanan ve eleştirilen bir mesele olarak öne çıkmaktadır. BMGK'nin yapısı gere-

88. "Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye", T.C. Dışişleri Bakanlığı, www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019).

89. "Avrasya İş Birliği Dünyaya Örnek Olur", *Sabah*, 14 Aralık 2012.

ği veto hakkı bulunan sayılı daimi üyelerin kendi ülkelerinin ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri BM'nin temel hedefi olan dünya barışı ve güvenliğini tesis etme anlayışıyla çelişmektedir.

Halihazırdaki bu yapıya eleştirel yaklaşan ülkeler farklı ittifaklar ve konseptlerle köklü bir reform talebinde bulunmuşlarsa da somut sonuçlar elde edilememiştir. Türkiye'nin BMGK reformu bağlamında önerdiği reform talebinde ise Almanya ve Japonya gibi ülkelere farklı bir mekanizma öne çıkmaktadır. Buna göre G4 ülkelerinden başta Almanya ve Japonya'nın BMGK bünyesinde daimi üye olmak istemelerinin yanı sıra haksız veto mekanizmasını kaldırmak istemedikleri görülmektedir. Kaldı ki ilk aşamada olası yeni daimi üyelere veto yetkisi verilmemesi gerektiği savunulurken on beş yıl veya belli bir sürenin sonunda yeni daimi üyelerin de veto yetkisinin yeniden masaya yatırılması önerilmektedir. Dolayısıyla veto mekanizmasının tamamıyla kaldırılmasından ziyade yeni üyelerin de bu mekanizmaya dahil olmasına dair kapı kapatılmamakta hatta bunun gerçekleşmesi arzulanmaktadır.

Diğer taraftan Türkiye gibi ülkeler tarafından BM'nin barışı koruma görevini yerine getirmesini ciddi anlamda engelleyen veto yetkisinin amasız ortadan kaldırılması talep edilmektedir. Dolayısıyla bu pozisyon Almanya ve Japonya'nın hedeflediği üzere beş daimi üyenin sayısının artırılıp bu ülkelere de veto hakkı verilmesi talebiyle ciddi anlamda ayrılmaktadır.⁹⁰

Türkiye tarafından hazırlanan BMGK reform önerisi ilk defa 2013'te ortaya konularak BM'nin 68. Genel Kuruluna sunulmuştur. Söz konusu modele göre mevcut durumdaki beş olan BMGK daimi üye sayısının on bire, on beş olan toplam üye sayısının da yirmi beşe çıkarılması önerilmiştir.⁹¹ Daha sonraki süreçte bu model tekrar gözden

geçirilerek daimi üyelerin sayısının artırılmasından ziyade veto engelini kalkmasının daha adil olacağı pozisyonuna ağırlık verilmiştir. Türkiye BMGK'deki daimi üyelerinin sayısının artırılması konusundaki ısrarı reform sürecinde ilerleme kaydedilememesinin başlıca nedeni olarak görmekte ve BMGK'ye veto yetkisi olan daimi üyelerin eklenmesi çabalarının reform tartışmalarını aşındırdığı görüşündedir.⁹² Bu pozisyon önemli bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır zira reform çağrılarının varlık sebebinin mevcut durumdaki daimi üyelerin veto yetkileri olduğu açıktır.

BMGK'de veto hakkı olan ülkelerin ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri BM'nin temel hedefi olan dünya barışı ve güvenliğini tesis etme anlayışıyla çelişmektedir.

Türkiye'nin üzerinde çalıştığı öneri ise kısaca veto yetkisinin beraberinde istismar ve adletsizliği getirdiği ve mevcut dünya şartlarıyla uyumlu olmadığını savunmaktadır. Bu sebeple mevcut sistemin değişmesi gerektiği ve yapının bölgelere göre adil bir temsil mekanizmasıyla ele alınması gerektiği savunulmaktadır.

Türkiye bu söylemini hayata geçirmek için farklı ülkelerle ortak eylem planı ve ittifaklar bağlamında hareket etmektedir. (Önceki bölümlerde de kapsamlı bir şekilde işaret edildiği üzere) BMGK'nin reformuna ilişkin özellikle iki grup öne çıkmıştır. Bunlardan ilki G4 grubu olarak bilinen ve "en istekli" reform yanlısı gruptur ki bu ittifak karşısında ise Türkiye'nin de dahil olduğu UfC grubu yer almaktadır. (Yine önceki bölümlerde işaret edildiği üzere) G4 "karşıtı" grup olarak "damgalanan" UfC on yeni geçici/dönüşümlü üye ile BMGK üye

90. Kemal İnat, "BM Reformu Mümkün mü?", *Türkiye*, 26 Eylül 2018.

91. "Türkiye'den BM'ye Yeni Model Önerisi", TRT Haber, 23 Eylül 2013.

92. "Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'ne Reform Önerilerinde Bulundu", Anadolu Ajansı, 21 Kasım 2018.

sayısının yirmi beşe çıkarılmasından yanadır. Dolayısıyla UfC daimi üyelik sistemine karşı çıkarken bunu “eşitsiz ve dengesiz” olarak tanımlamakta ve veto yetkisini eleştirmektedir.

Dolayısıyla G4 ile UfC grupları arasında ciddi anlamda farklılıklar mevcuttur. Bu sebeple de yıllardır süregelen reform tartışmaları bir uzlaşma etrafında birleşmemiştir. Özellikle G4’ün ekonomik gücü ve imkanları baz alındığında UfC ülkeleri açısından zor bir “rakip” olduğu kanısı oluşmaktadır. Fakat önerilen modeller incelendiğinde G4’ün esasen güç odaklarını artırma eğiliminde olduğu ve veto sorununun ortadan kalkmadığı hatta gelecekte yeni üyelere dahi verilebileceği görülmektedir. Sayının beşten on dörde çıkmasının bu minvalde getirisi yoktur. Türkiye’nin adil dağılımı ve dönüşümlü temsili esas alması rasyonel bir reform önerisidir.

Türkiye mevcut BMGK düzeninin adeletsizlik ve istismarı beraberinde getirdiğini savunmaktadır.

SONUÇ

Yaklaşık yirmi beş yıldır BM gündeminde çeşitli BMGK reform önerileri yer bulmuştur. Bugün dahi olumlu gelişmeler yaşanmasa da reform ümidini diri tutan uluslararası diplomasi trafiği belli aralıklarla BM nezdinde sürdürülmektedir. Bu minvalde özellikle Almanya’nın G4 grubu bağlamındaki reform talepleri ve bunun ışığındaki daimi üyelik isteği öne çıkmaktadır. Türkiye ise son yıllarda artan bir kararlılıkla mevcut BM sistemi ve en önemli organı olan BMGK’nin adil olmadığını “Dünya beşten büyüktür” söylemiyle formüleştirmiştir.

Bu analizde başta BMGK’nin genel yapısı ve başarısızlıkla sonuçlanan reform önerilerini ele aldıktan sonra bilhassa Almanya’nın son yıllardaki küresel etkinliği ve ekonomik gücüne

paralel olarak artan BMGK daimi üyelik talebine ilişkin söylem ve argümanları irdelenmiştir.

Her ne kadar dünyanın en güçlü ekonomilerinden birine dönüşen ve toplamda yedi kez konseyde geçici üyelik yapmış olan Almanya’ya kıyasla Türkiye’nin BMGK reformuna yönelik pozisyonlarında ciddi farklılıklar mevcut olsa da asgari çıkış noktası itibarıyla benzerlikler de söz konusudur. Her iki ülke tarafından özellikle mevcut BM düzenine yönelik bir sistem eleştirisi yapılırken adil olmayan bir temsil sorunu ve bununla ilintili memnuniyetsizlik dile getirilmektedir. Bu doğrultuda dikkat çeken ortak söylem şüphesiz günümüz şartlarının İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen süreçten ciddi anlamda farklılaştığı yönündedir. Türkiye ve Almanya bu bağlamda günümüz küresel düzendeki değişikliklere ve güç dengelerindeki asimetrik gelişmelere vurgu yaparak bir değişim talep etmektedir.

Ancak her iki ülkenin değişim taleplerinin temelinde “Dünya beşten büyüktür” söylem ve sistemi benzer bir eleştirel çıkış noktası itibarıyla belirgin olsa da talep edilen reform modelleri incelendiğinde farklı beklentiler ve hatta perspektif farklılıkları öne çıkmaktadır. Esasen Almanya’nın G4 bünyesindeki reform talebi –ekonomik anlamda– güçlülerin daimi üyelik sayısını artırmanın dışına çıkmamakta ve kendisini “üsttekiler” ile eşitlemektedir. Ancak bu yaklaşımın hiçbir zaman karşılık bulmayacağı açıktır. Türkiye’nin baz aldığı temel değerler ise bölgesel temsili ve ülkelerin demokratik haklarını önceleyen bir model olarak ayrılmaktadır. Ayrıca Türkiye Almanya ve G4’ün pozisyonuna karşın BM’nin karar alma mekanizmasını engelleyen ve bugüne kadar pek çok krize ve savaşa mani olamamış veto mekanizmasının da ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Bu talebin günümüz dünyasının önemli meselelerinden Suriye krizi ve Filistin konusu göz önünde bulundurulduğunda ne kadar hayati olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan Almanya son olarak Ocak 2019'da Fransa ile imzaladığı Aachen Anlaşması ile BMGK'ye daimi üye olma konusunda ne kadar kararlı olduğunun geçmiş yıllardaki tüm söylem ve girişimlerine paralel olarak bir kez daha altını çizmiştir. Bunun en net göstergesi olarak Berlin yönetimi BMGK daimi üyesi ve nükleer bir güç olan Paris'i yanına alarak konsey daimi üyelik hedefini ilgili anlaşmanın bir maddesine ekletebilmiş ve böylece uzun vadeli hedefine Fransa desteğini de not düşerek yeni bir referans noktası daha ilave etmiştir.⁹³

Almanya'nın bu "istekli" tavrına uzun vadeli bir perspektifle bakıldığında ise diğer beş BMGK daimi üye ülkenin genel paradigmalarına benzer şekilde "kendi ulusal çıkarlarına" ağırlık verdiği gözlenmektedir. Ekonomik gücünü dış politikaya da yansıtma gayretlerinde bulunan Almanya demokratik-adil temsilin tesisi ve veto hakkının kaldırılması konusunda ulusal bir tavır alma meyindedir. Bu sebeple Türkiye ile eylemsel noktada ortak hareket etmenin mevcut pozisyonlar ışığında mümkün olmadığı da açıktır. Zira Türkiye hem kendi devlet politikasıyla uyumlu hem de diğer dünya ülkelerini de dikkate alan küresel bir söylem ve eylemle reform taleplerini formüleştirmektedir. Bu sebeple bilhassa veto hususunu genel olarak da eleştiren Türkiye eşitlik ilkesi bağlamındaki küresel dengesizliği özellikle gündeme taşımaktadır.

Değişen küresel denklemler de dikkate alındığı takdirde Almanya'nın da Türkiye ve UfC grubunun taleplerine daha yakın durması beklenirken bu konuda Almanya'nın daimi üyelik konusundaki "ulusal çıkar merkezli hedefleri" dikkat çekmektedir. Bu bağlamda özellikle Trump'ın ABD başkanlığına seçilmesinden bu yana Almanya ve ABD arasındaki artan gerginlikleri de dikkate almak gerekmektedir. Transatlantik ilişkilerdeki bu

yapısal bir hal alma yolunda olan sorunların⁹⁴ ikili ilişkileri daha da olumsuz bir zemine taşıyacağı tahmin edilmektedir. Bu sebeple G4 benzeri cüretkar taleplerin BM Genel Kurul oylama sürecine ve bilhassa ABD'nin süregelen muhalefetine takılmaya devam edeceği de muhtemeldir.

Diğer yandan Türkiye ve UfC ülkelerinin pozisyonları ülkeler bazında düşünüldüğünde daha adil ve veto engelinin de ortadan kaldırıldığı bir BMGK tasavvuru olarak anlam kazanmaktadır.

Kaldı ki Almanya'nın G4 kapsamında başarılı olma ihtimalinin (daha önce de birçok kez ifade edildiği üzere) son derece düşük olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple Almanya açısından belki de hayata geçirilebilecek en yüksek ihtimalin UfC grubuna yönelmek olduğu dikkate alınabilir. Bu tercihin daha realist ve küresel güç dengelerini de gözeten bir sonuca evrilebileceği açıktır. Haliyle Türk-Alman ilişkileri ve iş birliği vasıtasıyla katedilecek yolun ve en nihayetinde Almanya'nın ütopyik bir beklentiyle "üsttekiler"den ziyade "alttakiler"le iş birliğinin daha somut getiriler sağlayacağı muhtemeldir.

Sonuç itibarıyla ise beş daimi üye haricindeki ülkelerin de artan ekonomik –ve askeri güç– kapasiteleriyle birlikte küresel statükonun eninde sonunda bu dinamikler vasıtasıyla değiştirilmeye ikna edileceği muhtemeldir. Ancak yine unutulmamalıdır ki bu değişime BMGK daimi üyelerinin destek verme ihtimali kendi imtiyazlarından feragat etmelerini de beraberinde getirecektir ki bu gereklilik mevcut durumda oldukça zor bir olasılık olarak değerlendirilmektedir. Yine de diplomatik ve siyasi sorumluların bu konudaki çabalarını sürdürmesi ve reform için en elverişli "an"ın takip edilmesi elzemdir.

94. Almanya-ABD arasındaki gerginliğe sebep olan dört temel nokta şu şekildedir: ABD'nin NATO üyesi Almanya'dan talep ettiği savunma harcamalarını gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 2'sine çıkarması, Alman otomobil sektörüne yönelik Washington tarafından uygulanması düşünülen ek vergiler ve VW skandalının ABD'de ortaya çıkarılması, "Nord Stream 2" projesi kapsamında Almanya'nın Rusya'ya enerji bağımlılığı iddiası ve İran'a yönelik yaptırımlar konusundaki fikir ayrılıkları, 5G internet ağı ihalesine Çinli Huawei şirketinin dahil edilmesi. Bkz. İnat, "Almanya-ABD Güvenlik Ortaklığı Çatırıyor mu?"

93. Damir Fras, "Aachener Vertrag: Zweisam in Europa", *Frankfurter Rundschau*, 22 Ocak 2019.

BMGK REFORMU ALMANYA VE TÜRKİYE'NİN KARŞILAŞTIRMALI POZİSYONLARI

M. ERKUT AYVAZ

SETA | ANALİZ

Türk dış politikasında öne çıkan “Dünya beşten büyüktür” söylemi önemli bir reform yanlısı yaklaşımı simgelemektedir. Son yıllarda bu söylemle irtibatlı olarak Türkiye kamuoyunda da daha yoğun bir şekilde gündeme gelen Birleşmiş Milletlerin (BM) en önemli organı konumundaki Güvenlik Konseyine (BMGK) yönelik reform çağrıları yaklaşık yirmi beş yıldır dünya kamuoyunda önemli bir yer tutmaktadır. 1945'te kurulan BM'nin başta küresel insani kriz ve sorunlara tam anlamıyla çözüm bulamayışı çeşitli öneri ve reform tekliflerini gündeme getirmektedir. Ancak BM'nin yapısı, meşruiyet sorunu ve işleyişine yönelik dile getirilen tüm reform girişimlerine rağmen statükodan yana tavır alan ülkelerce direnç gösterilmesi en nihayetinde beraberinde olumlu sonuçlar vermemiştir.

Bu analizde başta BMGK'nin genel yapısı ve başarısızlıkla sonuçlanan önemli reform önerileri ele alındıktan sonra özellikle Almanya'nın son yıllardaki küresel etkinliği ve ekonomik gücüne paralel olarak artan BMGK daimi üyelik talebi irdelenmektedir. Bu bağlamda Almanya'nın taleplerinin ne ölçüde gerçekleşebilir olduğu ve buna karşın ne gibi küresel şerhlerin geçerli olduğu detaylandırılmaktadır. Daha sonra da yine son yıllarda bölgesel ve küresel anlamda önem kazanan Türkiye'nin BM ve BMGK nezdindeki reform çağrıları mercek altına alınmaktadır. Bu bağlamda Berlin ve Ankara'nın pozisyonları karşılaştırmalı olarak ele alınırken Almanya'nın talep ve beklentilerinin gerçekleşme ihtimalinin düşük olduğu üzerinde durulmaktadır.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE • BERLİN